

Medeniyetler İttifakı Medeniyetler Çatışmasına karşı – Dinler ve Medeniyetlerarası Diyalog nereye doğru ilerliyor?

Hugh Pope

Öncelikle Konrad-Adenauer-Stiftung'a çok teşekkür ediyorum ve sizden sabır isteyeceğim çünkü ilk defa Türkçe olarak bir konuşma yapıyorum ve salondaki Türk meslektaşlardan ve tercüman arkadaşlardan da özür diliyorum. Bir medeniyetler çatışması çıkmasın.

Bana kalırsa ben biraz daha olumluyum. Benim için medeniyetler ittifakları ve çatışmaları çok politik ve teorik fikirlerdir. Önce medeniyet çatışması gibi bir şeyi Samuel Huntington ortaya attı. Şimdi biz bunu genellikle bir Hıristiyan-Müslüman çatışması olarak algılıyoruz ve bel-

*Medeniyetler Ittifakı Medeniyetler Çatışmasına karşı –
Dinler ve Medeniyetlerarası Diyalog nereye doğru ilerliyor?*

li bazı çevrelerde de böyle bir anlayış var, hem Hıristiyan hem Müslüman çevreler tarafından.

Ama kanaatimce bu medeniyetler, çatışmalar terimleri her şeyi anlatmıyor. Kesinlikle anlatmıyor. Aslında çok abartılıyor. Ben International Crisis Group' a katılmadan önce 25 sene bu bölgede muhabirlik ve gazetecilik yaptım ve bana kalırsa gerçek çatışmalar yani savaşlar ideolojiden ziyade daha çok toprak için yapılır. Bu Müslümanlar arasında olabilir, başkaları arasında olabilir. Fark etmez. Bir medeniyet meselesi değildir.

Tabi ki bazen toprak için olmayan “power struggles” çıkabilir. Bir ülkede mesela Türkiye’de şu anda öyle bir şey yaşanıyor veya iki ülke arasında, güç dengesini değiştirmek isteyenler olabiliyor veya uluslar arası alanlarda yerel bir zaafı örtmek için uluslar arası bahaneler aranlar olabiliyor. Ve benim burada kastettiğim, Avrupa’daki sağcılar. Yani Türkiye’yi iyi anlıyorlar ama yerel politik nedenlerden ötürü Türkiye’yi istemiyorlar.

Ama bütün bu şeylerde medeniyet ve din sonradan gelir. Asıl sorun politiktir ve bu medeniyet çatışması bahanesidir, özü değildir. Bu medeniyet çatışması meselesi nasıl garip bir şey olduğunu bir misalle anlatayım.

2000 yılında Wall Street Journal Gazetesi için çalışıyordum. O zaman Türkiye, Kafkasya ve Orta Asya muhabiriydim. “Tamam” dediler. “Ama artık bunlar yeterince ilgi çekmiyor ve şu anda Ortadoğu’da başka muhabirimiz yok. İstanbul’dasın Arap Dünyasıyla ilgilenir misin? Tabi madem bunu yapıyorsun yanına da İsrail’le de ilgilen”. Yani bütün bu büyük Ortadoğu bölgesi benim elime geçti, İstanbul’da 2000

yılında. Tabii kısa bir süre sonra 11 Eylül çıktı ve 10 tane muhabir olduk.

Ama o dönem çok önemli benim için çünkü beni hep Müslüman Dünyası uzmanı olarak görüyorlardı ve bana inanılmaz sorular geliyordu. "Hugh" diyorlardı "bugün İslam Dünyası bu konuda ne düşünüyor?" Yani tam medeniyet çatışmacılarının tezi. Ve ben hep isyan ettim. "Siz nasıl bu soruyu sorabilirsiniz? İslam dünyasında tek görüş yok. Ortadoğu'da en büyük 4 İslam devletinin birbirlerinden farklı dini kültürleri var. Dinci Suudi Arabistan bir tarafta, Şii İran bir tarafta, Mısır'ın diktatörlüğü bir tarafta ve laik Türkiye köşesinde. Hatta iki Vahabi Arap devletleri arasında yani Suudi Arabistan ve Katar arasında büyük ihtilaflar var."

Öbür taraftan medeniyetlere, ittifaklara gelince bence bu aynı bir siyasi oyun gibidir. Şu anda Avrupa ve Türkiye politik olarak birbirinden uzaklaşıyorlar. Bazı Avrupa devletleri ve Türkiye'yi bunu tehlike olarak görüyorlar ve medeniyetler ittifakı doğdu. Daha çok Sayın Erdoğan ve İspanyol başbakanı arasında. Tamam güzel, faydalıdır. Ve aslında bir gerçeği yansıtıyor. Aslında bana kalırsa Türkiye ve Avrupa birbirine tamamen bağlı ama bu bağlılık isimlerden gelmiyor, çatışmadan ittifaktan. Bu 50 senelik bir ilişkiden doğdu.

Özetle belirteyim ki oldukça umutluyum ve bu tezi de savunacağım. İyi gidiyor çünkü mesela Türkiye çok modernleşti ve bilgili oldu. Ben 20 sene önce Türkiye'ye geldim. O zaman gazeteciydim ve Reuters ajansında çalışıyordum. Türkiye'den çok az anlıyordum tabii ki ve Türkler de beni çok az anlıyorlardı. Birçok konuya Türk meslektaşlarım çok farklı noktalardan yaklaşıyordu. Türkler sanki kapısı kapalı bir bölgede yaşıyorlardı ve biz de o kapalı bölgenin dışındaydık ve an-

lamıyorduk. Birçok tartışma sonuçsuz kalıyordu veya ben tamamen susuyordum, bir şey demiyordum çünkü tartışmak istemiyordum.

Meşhur tabular o zaman gerçekten tabu idi. Atatürk'ü, Kürtleri, Ermenileri konuşmuyordum kimseyle. Şimdiki durum bambaşka herkes her şeyi konuşabilir, tartışabilir. Ama azınlıkların arasındaki bir kesim hala bu konuları tabi tartışmak istemiyor, değiştirmek istemiyor. Ama artık en hassas konulardan Türkiye'de birçok görüş var. En önemlisi iki veya daha çok görüşün var olabileceği kabul edilmeye başlandı.

Politik olarak Avrupa bazen gelip bazen gidiyor. Bunu 90'lı yılların sonunda gördük ama bu geçen sürede inanılmaz yakınlaşmalar da oldu; iş alanlarında, turizm alanlarında ve toplumundaki tecrübelerinde. Bence de bu iyi gidiyor bu medeniyet meselesi çünkü son 20 senede bütün dünyaya bakarsanız savaşlar yarı yarıya indi. Evet, tabi ki Dafur'da, Irak'ta, Filistin'de çok kötü savaşlar devam ediyor ama bütün Dünyada azaldı. En önemli azalma Afrika'da oldu.

Ayriyeten iyi gidiyor çünkü Çin yükseliyor, Hindistan yükseliyor hatta Türkiye kendisi yükseliyor. Dünya çok kutuplu bir düzene giriyor. Öyle bir düzen içinde iki taraflı bir medeniyet çatışması için bu daha çok Hıristiyanlıkla Müslümanlık arasında bir şey olması lazım için yer yok. Artık herkes çok taraflı politikalar üretmek zorunda. Eski "zero sum game" politik taraflı politikalar iflas etti. Kast ettiğim şey, mesela eskiden hatırlıyorum, Türkiye Avrupa ile kötü bir dönem yaşadığında, o zaman "biz Amerika'yla yakınlaşacağız" veya öbür türlü ABD ile kötüye gittiğinde "biz Avrupa'ya yaklaşalım" deniyordu. O dönem bitti. Türkiye kendi içine bakması gerekiyor ve bunu anlaması gerekiyor. Çözüm üretmek lazım sadece şikayet etmek bir şey getirmiyor. Türkiye biraz fikir edinecek ve bu dünya düzenine ve bölge sorunları-

na hangi yönde yardımcı olabilirim diye karar verecek ve ondan sonra bu çözümleri herkese gidip satacak.

Mesela son dönemde Türkiye'den Amerika'ya giden parlamenterler var. Sırf Ermeni konusu için gittiler ve bu tam ters tepki yarattı çünkü sadece bir konu için giderseniz hiç kimse ama hiç kimse size kulak vermez.

Ve iyi gidiyor bence çünkü ben şahsen bu Türk modeline inanıyorum. Aslında "model" kelimesi yanlış anlamalara yol açabilir ama kesinlikle Türkiye Ortadoğu için bir ilham kaynağı ama bu oturumun tartışma kısmında çok önemli bir satır var. Ortadoğu'nun İslam Dünyasının Türkiye'ye olan ilgisinin bir nedeni şudur:

Avrupa bir Müslüman ülkesini prensip olarak 2004'te bir eşitlik imkanı tanıdı. Fakir ve mazlum İslam dünyası Türkiye bunu başardığı için bunu ilgiyle izledi. Yani arkasında bir medeniyetler çatışması yok.

Tabi kabul ediyorum ki her şey güllük gülistanlık değil. Devam eden savaşlar umudumuzu azaltıyor. Irak-Filistin, Irak-Daffur, Afganistan-Pakistan. Ama bunların temellerinde bence politik veya toprak nedenleri yatıyor yani sadece dini nedenler değil ve son sözüm. İş adamı ve politikacı Cem Kozlu'dan duydum. Cem bakıyor Türkiye'nin etrafına ve görüyor ki yakın olan ülkeler yani Bulgaristan, Romanya, Yunanistan gibi ülkeler genellikle Türkiye ile iyi münasebetlere sahiptirler ve bu ülkeler hep Türklerin istilas ve Osmanlı'nın, Osmanlı valilerin zulmünü ve vahşetini gören ülkelerdir. Ama Cem uzaktakilere baktığında yani Almanya, Fransa, Hollanda ki Osmanlı ile çok az çatıştılar, Türkiye'yi istemeyen onlar. İstememeleri hep Türklerin barbarlığına, İslam'ına, fakirliğine ve medeniyet çatışmasından çıkan nedenlere bağ-

*Medeniyetler Ittifakı Medeniyetler çatışmasına karşı –
Dinler ve Medeniyetlerarası Diyalog nereye doğru ilerliyor?*

larlar. Ve yarı şaka olarak Cem bir sonuç çıkarıyor: Medeniyet çatışmasını en iyi önleyen unsur gerçek bir çatışmadır. Ama bu şaka altında bir gerçek var. Asıl anlaşmazlık nedeni bilgisizlik. Birbirimize ders vermek havasıyla, bağırımlarla veya sansasyonel manşetlerle konuşacak-sak kültürler arasında bu bilgisizliği gideremeyeceğiz. Aslında tecrübelerimle uzun vadede bu tür bilgisizliği gidermek için ve olası medeniyet çatışmalarını önlemek için en güzel ve faydalı yöntem bu tür toplantılar yapmaktır. Onun için bu fırsatı bana verdiğiniz için tekrar size teşekkür ediyorum.